

MESLEKİ

YAYINLARDAN

Organizing knowledge: an introduction to information retrieval

Jennifer Rowley. Aldershot, Ashgate Publishing Ltd. - 2nd ed. 1992.

Yukarıda künyesi görülen eserin yazarı Jennifer Rowley, Crewe & Alsager College of Higher Education adlı yüksekokulun Business Information Technology bölümünde profesör olarak görev yapmaktadır. Daha önce de Manchester ve Birmingham Polytechnic okullarında öğretim elemanı olarak çalışan Rowley, enformasyon teknolojisi, enformasyon sistemlerinin analiz ve tasarımı, OPAC, bilgi erişim ve kütüphane sistemlerinde bilgisayarlar üzerine lisans ve lisans üstü dersler vermektedir. Yazarın çeşitli kitapları arasında Organizing Knowledge (Gower, 1986), Computers for Libraries (Bingley, 2nd. ed. 1985), Information Technology (Bingley, 1987) sayılabilir. Metin erişim yazılımları, bilgi erişim sistemleri, kütüphane içi bilgisayar sistemleri konuları ile yakından ilgilenen yazarın bu alanlarda çok sayıda makale ve tebliği bulunmaktadır.

Organizing Knowledge adını taşıyan bu kitabın birinci basımı kütüphanecilik ve enformasyon bilimleri bölümünde okuyan lisans ve lisans üstü öğrencileri için kapsamlı bir kaynak kitap olarak tasarlanmıştı. İngiltere'de kütüphanecilik okullarında çok benimsenen ve el kitabı olarak kullanılan kitabın ikinci basımında, ilkinin amaçları ve yaklaşımı sürdürüldü. Ancak ikinci basımda giderek yaygınlaşan çevrimiçi bilgi erişim ağları, bilgisayar veri tabanları ve uluslararası uzuletişim ağları gibi bilgi erişim alanındaki pek çok gelişmenin yeniden yazılması gerekmiştir. İkinci basımda kullanıcıların ve eleştirmenlerin önerileri de dikkate alınmıştır.

Kitabın tanıtımına geçmeden önce Rowley'in giriş bölümünde yazdıklarına kısaca değinmek yararlı olacaktır. Yazar bilginin organizasyonu ve bilgi erişimin uluslararası niteliğinin göz önünde tutulması gerektiğini

vurgulamaktadır. Çevrimiçi bilgi erişim, kütüphane kataloglarına ulaşma ve belge sağlama işlemlerinde bilgisayar ağlarının kullanılması, bir ülkede geliştirilen bir sistemin tüm dünyadaki kullanıcılara açık olması anlamına gelir. Manyetik ve optik depolama ortamlarını birlikte kullanan bilgisayara dayalı veri tabanları, belgelerin çok farklı bir biçimde sağlanmalarına olanak verir. Kütüphaneler bu elektronik belgelerin yanında basılı ve diğer formlardaki bilgi kaynaklarının büyük dermelerini de hizmete sunmayı sürdürürler. Optik fiber ağlar ve uydularla özel geniş bantlı veri aktarımı hizmetini giderek geliştiren uziletişim ağları, elektronik ve basılı belgelere de erişim potansiyeline sahiptir. Görüldüğü gibi kullanıcıya büyük bir bilgi zenginliği sunulmaktadır.

Rowley'e göre bilginin organizasyonu kullanıcının bilgiye istediği zaman erişebilmesini sağlamak üzere belge ve bilginin organizasyonu için kurulan sistemle ilintilidir. Bilgi uzmanlarının tek bir kuruluş ya da bir kütüphane içinde işleyen sistemler kurma sorumluluğunu taşımaya devam etmelerine karşın, günümüzde erişim kavramını böyle bir sistemle sınırlama olanağı kalmamıştır. Kullanıcının istediği bir belge veya bilgi, dünyanın herhangi bir yerinde bulunabilir. Bugün o belgenin veya bilgi parçasının varlığını tanımlayan ve onun kullanıcı tarafından elde edilmesini sağlayan bir araç çoğunlukla mevcuttur. Ancak dünya kusursuz bir düzene henüz yeterince erişmemiştir. Ekonomik, politik, toplumsal ve teknolojik etmenler bilginin serbestçe akışını engelleyebilirse de, bilgi uzmanı karşılaştığı olumsuzlukları yenmeye hazırlıklı olmalıdır.

Bilindiği gibi bir katalog, indeks veya veri tabanının amacı belgeye erişimi kolaylaştırmaktır. İndeksleme işlemi bir belge veya bilgi parçasının tanımını kişiler ya da otomatik olarak bilgisayarlar aracılığı ile oluşturur. Başarılı bilgi erişim tarama yapan kişinin bir anlamda belgenin tanımı ile çakışan bir sorgulama bildirimini yapabilme yeteneğine dayanır. Bu nedenle indeksleme ve tarama işlemleri veya bilginin düzenlenmesi ve bilgi erişim birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Kitabın yazarına göre bütün bilgi uzmanları bilgi erişim sistemlerinin oluşturulması, bilginin doğru erişimi veya bilgi erişimin son kullanıcılara öğretilmesi ile ilgilendiklerinden, bu alandaki ilkelerin tümünü benimsemelidirler.

Bu kitabın yapısı, yazarın konuya enformasyon sistemlerinin pek çoğunun ortak öğeleri olmasına karşın, yine de bazı farklılıklar taşıdığı şeklindeki yaklaşımını yansıtır. Kitabın planı okuyucunun konuları rahatlıkla izlemesine olanak verecek şekilde düzenlenmiştir. Kayıtlar adını taşıyan I.Bölümde bilgiye erişim ve bilginin düzenlenmesini sağlayan araçlar, basılı indeks ve kataloglardaki kayıtlar, belgelerin nitelenmesi; ilkeler ve monograflar, bibliyografik nitelme; kitap dışı materyaller, süreli yayınlar ve analitik

kataloglama, özetler, elle yapılan dizinler ve tam metin veri tabanları, bilgisayarlı kayıt biçimleri ve veritabanı yapıları yer almaktadır. Kitabın yazarına göre tarama yapmaya başlamadan önce veritabanında hangi verilerin olduğunun saptanması gerekir. Yazarlar ve Eser Adları adlı II.Bölümde yazar kataloglamasında sorunlar ve ada göre indeksleme, kataloglama kuralları; amaç ve gelişmeler, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve yazar başlıkları, tüzel kuruluş eserlerinin katalog ve dizinlerde erişim noktaları ve eser adı yaklaşımı konularında açıklayıcı bilgiler vardır. III. Bölüm bilginin düzenlenmesinde konu yaklaşımını irdelenmiştir. Bu bölümde konu yaklaşımı; giriş, işlemler, açıklamalar ve değerlendirme, bibliyografik sınıflandırma kuramı, bibliyografik sınıflandırma şemaları, alfabetik konu yaklaşımı, alfabetik indeksleme dilleri, indeksleme sistemleri; bilgisayara dayalı sistemlere yer verilmiştir. Sistemler başlığını taşıyan IV. Bölümde Rowley çevrimiçi bilgi erişim sistemleri; kurum dışı sistemler, optik diskler, kurum içi bilgi erişim ve kataloglama sistemleri, kataloglama sistemleri; ağlar gibi güncel başlıklar üzerinde durmaktadır. Son bölüm olan V. Bölümde ise çeşitli konular bir araya getirilerek, araştırma ve gelecek, indeks ve kataloglarda dizimleme düzeni, belge düzenlemesi ve katalog ve indekslerin fiziksel biçimlerine yer verilmiştir.

Kitabın başında listesi verilen şekiller konularla ilgili alıntı ve örnekleri kapsamaktadır. Ayrıca kısaltmalar listesi ile bilginin organizasyonundaki güncel gelişmelere ışık tutabilecek süreli yayınlar listesi verilmiştir. Kitaptaki bölümleri oluşturan yaklaşık her kısmın sonunda kitaplar, süreli yayınlar, kitap dışı materyaller gibi kaynakları içeren okuma listeleri bulunmaktadır. 500 sayfalık bu kitabın sonunda da okuyucuya yardımcı olabilecek bir sözlük ve indeks verilmiştir.

Jennifer Rowley kitabının önsözünde üzerinde durulması veya daha derinlemesine işlenmesi gereken pek çok konuya bu kitabında yer veremediğini ve örneğin bilgi erişim sistemlerinin gelişimi ve kayıt yöntemine çok kısa değinebildiğini belirtmektedir. Yazar kitabının bilginin düzenlenmesi konularının irdelenmesinde başlangıç sayılabileceği, temel amacının okuyucuyu daha ayrıntılı ve uzmanlık isteyen konulara hazırlamak olduğunu söylemektedir. Ancak kitaptaki konular gerek ele alınış biçimi ve gerekse içerik açısından her düzeydeki kütüphaneci ve enformasyon uzmanını ilgilendirecek kapsamdadır. Eserin oluşturulmasında çeşitli yazarların düşüncelerine yer verilmesine karşın, kuramsal yaklaşımlardan çok uygulamalı yönler ağırlık verilmiştir. Çeşitli yayımcılardan, veritabanı üreticilerinden ve sistem satıcılarından alıntılar anlatımdaki akışkanlığı bozmamaktadır. Organizing Knowledge bilginin düzenlenmesinin çeşitli yönleri ile ilgili olarak pek çok eserdeki bilgileri derli toplu veren bir yapıt olarak değerlendirilebilir.

Bu açılardan bakıldığında Türkçe'ye çevirisi tamamlanmak üzere olan

bu eserin başta geleceğin kütüphanecileri olan öğrencilerle, kütüphaneler, dokümantasyon ve enformasyon merkezlerinde çalışanlara olmak üzere bilginin organizasyonu ve bilgi erişim konularına ilgi duyan hemen herkese öğrenme ve öğretme aracı olarak yararlı olabileceği görülmektedir.

Sekine Karakaş

Türkiye Bibliyografyası'nın Kataloglama Kuralları Açısından Değerlendirilmesi.

Doğan Atılğan A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Doktora Tezi, 1992. (Danışman: Doç. Dr. Bengü Çapar) 232 s.

1934 yılından beri düzenli olarak yayınlanan *Türkiye Bibliyografyası*, ülke yayınlarının tümünü listelemesi özelliği ile ulusal bibliyografik denetimi gerçekleştirirken, kataloglama kurallarını standart biçimde uygulaması ve ülke genelindeki kütüphanelerce yaygınlıkla kullanılabilir olması nedeniyle bir merkezi kataloglama aracı olarak kabul edilebilir. Bu ilkedен hareketle çalışmada amacı ulusal bibliyografik denetim ve merkezi kataloglamanın temel aracı olan *Türkiye Bibliyografyası* yukarıda sözü geçen işlevleri açısından incelenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda yazar varsayımını şöyle belirlemiştir: Ulusal bibliyografyamız içerik, düzen ve güncellik açısından kataloglamada tek biçimlilik özelliğini taşımamaktadır. Bunun yanında merkezi kataloglama işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirmesi için gerekli kataloglama kurallarının kullanılmasında da kataloglamada uyum ilkesine ters düşmektedir.

Bu varsayımda ileri sürülenleri ortaya koymak için *Türkiye Bibliyografyası* Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları (AAKK)'nin ikinci basımını kullanmaya başladığı 1985 yılından 1990 yılı sonuna kadar ele alınarak örneklem yöntemiyle seçilen kayıtlar incelenmiştir. Seçilen kayıtlar niteleme alanları, başlık seçimi, sınıflama ve dizinlerden bibliyografyadaki bilgiye erişim açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Kataloglama kuralları açısından yapılan inceleme sonunda bibliyografyada AAKK'nin ikinci basımının kullanılmaya başlandığı ilk yıl olan 1985'de %93.25 gibi yüksek bir düzeyde olduğu, ancak uygulama ilerledikçe 1990'da %64.96'ya inerek belirli bir düşüş gösterdiği görülmüştür. Yapılan hataların çoğunlukla noktalama işaretlerinin kullanılışı ile ilgili olduğu ve AAKK'nin ikinci basımının getirdiği yeniliklerin uygulanmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç doğrultusunda bibliyografyanın kataloglamada uyum ilkesini yerine getiremediği ve dizinlerinin yetersiz olduğu kanısına varılmıştır.

Sonuç olarak yazar, *Türkiye Bibliyografyası*'nin merkezi kataloglama

ve ulusal bibliyografik denetim aracı olma işlevlerini yerine getiremezken, bu hata oranı ile kataloglamada, bibliyografyayı rehber olarak kullanan diğer kuruluşları da olumsuz yönde etkilediği yargısına varmıştır. Kataloglama uzmanları için yararlı ve ilginç bir araştırma.

Not: Bu yayınlanmamış doktora tezi yazarın kendisinde ya da YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde mevcuttur.

Selma (Alpay) Aslan

New International Dictionary of Acronyms in Library and Information Science and Related Fields.

Sawoniak, Henry and Maria Witt. 2nd. rev. and enl. ed. München: K.G. Saur, 1992. 497p.

Mesleki yayınlarda akronimlerin(*) çoğalmasından dolayı yazılan bu kitap kütüphanecilik ve enformasyon ile yakından ilgili alanlardan olan yayıncılık, basımcılık, arşiv bilimi, gazetecilik ile kısmen bilgisayar konusunda toplam 33.600 akronim içerilmektedir.

Kaynağa sözlüklerde bulunabilen teknik terimler alınmazken, yönetim, bilim ve kültür hayatı ile ilgili kurumların kısaltmaları alınmıştır.

Sözlüğün uluslararası bir yapısı vardır. Yaygın kullanılan batı dillerinin yanısıra daha az kullanılan Orta ve Doğu Avrupa, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin dillerine ait akronimler de yer almaktadır.

Bu derlemede, kütüphanecilik ve enformasyon bilimiyle ilgili güncel mesleki dergilerden, ulusal ve uluslararası bibliyografyalardan, monografyalardan, el kitaplarından, mesleki ansiklopediler ve sözlüklerden ulusal ve uluslararası kısaltma sözlüklerinden, kütüphane rehberlerinden, veri tabanlarından ve terminoloji sözlüklerinden yararlanılmıştır.

Akronimler resmi adlarına göre alfabetik olarak, tekbiçimliliği sağlamak için noktalama işaretleri olmaksızın ve büyük harflerle indekslenmiştir. Diller ve ülke kısaltmalarında ISO standartlarının kullanıldığı bu kitap, kütüphanelerde araştırmacıların sıklıkla başvuracağı bir kaynak olacaktır.

Not: Bu yayın Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

Deniz Sezgen

* Akronim (acronym), bir kurumun ya da herhangi bir şeyin isminin ilk harflerinden oluşturulan yeni bir "kelime düzeni"dir.